

POSTANOWIENIE

Dnia 25 kwietnia 2013 r.

Sąd Okręgowy w Białymstoku II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Renata Tabor
Sędziowie:	SSO Bogdan Łaskiewicz SSR del. Adam Czech (spr.)
Protokolant:	st. sekr. sąd. Zofia Szczęsnowicz

po rozpoznaniu w dniu 25 kwietnia 2013 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z wniosku J. S.

z udziałem A. N. (1), J. N. (1), J. N. (2), J. N. (3) i M. N.

o podział majątku wspólnego, dział spadku i zniesienie współwłasności

na skutek apelacji wnioskodawczyni

od postanowienia Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim

z dnia 6 listopada 2012 r. sygn. akt I Ns 29/09

postanawia:

I. zmienić zaskarżone postanowienie w punkcie III o tyle, że przyznane adwokatowi z urzędu wynagrodzenie podwyższyć do kwoty 5.904 złote, w tym 1.104 złote tytułem podatku VAT;

II. oddalić apelację w pozostałym zakresie;

III. stwierdzić, iż zainteresowani we własnym zakresie ponoszą koszty postępowania odwoławczego związane ze swym udziałem w sprawie;

IV. nakazać wypłacić ze Skarbu Państwa (Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim) na rzecz adwokata A. R. kwotę 2.214 złotych, w tym 414 złotych podatku VAT, tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawczyni z urzędu w postępowaniu odwoławczym.

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni J. S., po ostatecznym sprecyzowaniu wniosku wносиła o dokonanie podziału majątku wspólnego J. i A. małżonków N., działu spadku po J. N. (4) oraz działu spadku po A. N. (2) w ten sposób, aby wchodzącą w skład majątku wspólnego nieruchomości położoną w S. przyznać uczestnikowi J. N. (3) ze splatami na rzecz wnioskodawczyni i pozostałych uczestników postępowania.

Uczestnicy postępowania J. N. (3) i M. N. przychyliłi się do wniosku co do zasady wnosząc o przyznanie im przedmiotowej nieruchomości bez splat na rzecz pozostałych zainteresowanych .

Uczestnicy postępowania J. N. (2), J. N. (1) i A. N. (1) przychyliłi się do wniosku co do zasady wnosząc o przyznanie przedmiotowej nieruchomości J. N. (3) zobowiązaniem splat na rzecz pozostałych zainteresowanych .

Postanowieniem z dnia 6 listopada 2012 roku w sprawie I Ns 29/09 Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim oddalił wniosek. Stwierdził, że zainteresowani we własnym zakresie ponoszą koszty postępowania w sprawie. Ponadto nakazał wydać ze Skarbu Państwa (kasa Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim) adwokatowi A. R. kwotę 4800 złotych tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną z urzędu.

Z ustaleń poczynionych przez Sąd I instancji wynika , że małżonkowie J.i A. N. (3)w trakcie trwania ich związku małżeńskiego z dniem (...) roku nabyli w drodze zasiedzenia prawo własności nieruchomości położonej w S., oznaczonej nr geod. (...) o pow. 0,0114 ha na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim z dnia 4 czerwca 2008 roku w sprawie sygn. akt I Ns 936/06 . Ich małżeństwo ustało wskutek śmierci J. N. (4)w dniu (...) roku . Spadek po nim na podstawie ustawy nabyli: żona A. N. (2), syn A. N. (4), córka J. S.i syn R. N.w częściach po 1/4 każde z nich, z wyłączeniem udziału spadkodawcy w majątku objętym do chwili jego śmierci majątkową małżeńską wspólnością ustawową, który to udział nabyli syn A. N. (4), córka J. S.i syn R. N.w częściach po 1/3 każde z nich (postanowienie Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim w sprawie o sygn. I Ns 114/05) .

Ponadto Sąd I instancji ustalił , że w dniu (...) roku zmarła A. N. (2) , a spadek po niej, na podstawie ustawy nabyli: syn A. N. (4), córka J. S. i syn R. N. w częściach po 1/3 każde z nich (postanowienie Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim w sprawie o sygn. I Ns 637/83). W dniu (...) roku zmarł R. N., a spadek po nim na podstawie ustawy nabyli: żona A. N. (1), syn J. N. (2) i syn J. N. (1) w częściach po 1/3 każde z nich (postanowienie Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim w sprawie o sygn. I Ns 999/09).W dniu (...) roku zmarł A. N. (4) , a spadek po nim na podstawie ustawy nabyli żona C. N. , syn J. N. (3) i syn M. N. w częściach po 1/3 każde z nich (postanowienie Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim w sprawie o sygn. I Ns 114/05) . Natomiast w dniu 20 września 2007 roku zmarła C. N. , a spadek po niej na podstawie ustawy nabyli: syn J. N. (3) i syn M. N. w częściach po 1/2 każdy z nich (postanowienie Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim w sprawie o sygn. I Ns 1220/07).

Mając na uwadze powyższe Sąd I instancji stwierdził, że w okolicznościach niniejszej sprawy obejmującej żądaniem wnioskodawczyni podział majątku wspólnego J. i A. małżonków N., działu spadku po J. N. (4) oraz działu spadku po A. N. (2) zakres wniosku J. S. jest zbyt wąski. Wskazał, że tylko wnioskodawczyni jest spadkobierczynią spadkodawców zaś uczestnicy postępowania nie są spadkobiercami ani J. N. (4), ani A. N. (2) i swoje prawa do składników majątkowych przynależnych do masy majątku wspólnego spadkodawców, jak też mas spadkowych po nich wywodzą z tytułu dziedziczenia po ich spadkobiercach, czyli po R. N., A. N. (4) i C. N.. Fakt, że uczestnicy postępowania są spadkobiercami R. N., A. N. (4) i C. N., po których dotychczas działy spadku nie były przeprowadzane powoduje konieczność przeprowadzenia w ramach niniejszego postępowania również co najmniej częściowych działów spadku po R. N., A. N. (4) i C. N. obejmujących udziały w składniku majątkowym należącym do mas spadkowych po J. i A. N. (2). A ponadto, wobec wniosków i twierdzeń uczestników postępowania o nakładach na nieruchomość poczynionych przez A. i C. małżonków N., niezbędnym byłoby również dokonanie podziału ich majątku wspólnego. Równocześnie Sąd I instancji zaznaczył , że o ile jedynie w postępowaniu o podział majątku wspólnego można ustalić np. nierówne udziały, co bezpośrednio ma wpływ na wielkość mas spadkowych po małżonkach, o tyle jedynie w postępowaniu o dział spadku można realizować np. żądania zaliczania na schedy spadkowe darowizn poczynionych przez spadkodawcę. Stąd też wniosek, że w sytuacji, kiedy podział majątku wspólnego i działu spadku po zmarłych małżonkach dokonuje

się nie pomiędzy ich spadkobiercami, a pomiędzy spadkobiercami tych osób, konieczne jest przeprowadzeni również działów spadku po osobach dziedziczących po zmarłych małżonkach gdyż brak tego postępowania może uniemożliwić prawidłowe ustalenie wysokości sched spadkowych poszczególnych zainteresowanych, a co za tym idzie prawidłowe rozstrzygnięcie w sprawie. Wskazał, że wnioskodawczyni posiada interes prawny we wszczęciu takiego postępowania, tym bardziej, że toczyłoby się razem z postępowaniem o podział majątku wspólnego i dział spadku po poprzednikach prawnych, a swym zakresem obejmowało, co najmniej częściowe działy w zakresie składników będących przedmiotem postępowania zasadniczego.

W związku z tym niezbędne było rozszerzenie wniosku o, co najmniej częściowe działy spadku po R. N., A. N. (4) i C. N., a w zależności od treści wniosków w zakresie nakładów z majątku wspólnego A. i C. małżonków N. na majątek spadkowy, również o co najmniej częściowy podział ich majątku wspólnego.

W ocenie Sądu I instancji zważywszy na to, że wnioskodawczyni reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika w osobie adwokata nie dokonała wymaganego, formalnego rozszerzenia wniosku skutkowało jego oddaleniem. Sąd jednocześnie zaznaczył, że zbędne było pouczenie wnioskodawczyni o konieczności rozszerzenia wniosku gdyż rola profesjonalnego pełnomocnika winna obejmować również dbałość o formalną stronę postępowania, a nie ograniczać się do reakcji w tym zakresie jedynie po pouczeniu Sądu.

Sąd I instancji zauważył, że chociaż postępowanie w niniejszej sprawie trwało już dość długo to oddalenie wniosku nie stoi w sprzeczności z zasadą ekonomii procesowej gdyż dotychczas w sprawie zainteresowani nie zaangażowali jakichkolwiek wydatków, a postępowanie dowodowe ograniczało się do dowodów z zeznań świadków na okoliczność przedmiotu rozważań Sądu w postanowieniu wstępnym (zarzutu zasiedzenia przedmiotu postępowania).

O kosztach postępowania Sąd I instancji orzekł w myśl art. 520 § 1 kpc zaś o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu na podstawie § 2, § 6 pkt.10, § 8 pkt.1, § 13 ust.1pkt.1, § 19 i § 20 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).

Apelację od powyższego postanowienia wniosła wnioskodawczyni J. S.. Zaskarżyła je w całości i zarzuciła :

1. naruszenie prawa materialnego tj. art.1037 kc poprzez jego niezastosowanie polegające na stwierdzeniu, że do przeprowadzenia działu spadku i działu majątku wspólnego po A. i J. małżonkach N. wnioskodawczyni zobligowana była do rozszerzenia wniosku o dział majątku wspólnego i dział spadku po zmarłych A. i C. N. oraz działu spadku po zmarłym R. N. w sytuacji gdy nie stanowiły one przeszkody do rozpoznania wniosku po zmarłych rodzicach, ponadto zaś J. S. nie była zobligowana do wystąpienia z powyższymi wnioskami albowiem nie jest następcą prawnym żadnej z wymienionych osób.

2. naruszenie przepisów postępowania, a szczególności art.328 § 2 kpc w zw. z art. 361 kpc poprzez odstąpienie od wskazania w uzasadnieniu podstawy prawnej z jednoczesnym przytoczeniem przepisów prawa nakazującej konieczność rozszerzenia wniosku o dział spadku o działy spadku po innych nieżyjących już współspadkobiercach oraz § 2 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu poprzez odstąpienie od podwyższenia przyznanej kwoty tytułem pomocy prawnej udzielonej z urzędu o stawkę podatku od towarów i usług przewidzianą dla tego rodzaju czynności w przepisach o podatku od towarów i usług w wysokości 23%.

W związku z powyższym wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji i zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu .

Sąd Okręgowy ustalił i zważył co następuje:

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie w części .

W ocenie Sądu Okręgowego ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd I instancji stanowiące podstawę rozstrzygnięcia są prawidłowe.

Sąd I instancji słusznie zauważył , że niemożliwe jest dokonanie podziału majątku wspólnego i działu spadku po J. i A. N. (2) w sytuacji gdy niektórzy ich spadkobiercy synowie R. i A. N. (4) , a po A. jego żona C. N. nie żyją bez jednoczesnego dokonania co najmniej częściowego działu spadku po tych spadkobiercach .

Wbrew wywodom zawartym w apelacji jest to pogląd prawidłowy. Nie ulega bowiem wątpliwości , że jeżeli prawa do majątku objętego wnioskiem przysługują następcom prawnym spadkobierców konieczne jest także rozstrzygnięcie w przedmiocie działu spadku bądź częściowym dziale spadku po spadkobiercach , a co się z tym wiąże zgłoszenie odpowiedniego wniosku. Wniosek o dział spadku po wszystkich osobach w skład spadku po których wszedł udział w składniku podlegającym podziałowi jest niezbędny aby Sąd mógł prowadzić postępowanie. Bez takiego wniosku Sąd może jedynie poczynić ustalenia w przedmiocie spadku „ po pierwszych spadkodawcach ” zaś nie mając kognicji w zakresie składu spadku po ich spadkobiercach nie będzie mógł wydać postanowienia o dziale spadku.

Sąd działa w ramach zakreślonych przez strony . Nie może więc zastępować inicjującego postępowanie i rozszerzać z urzędu wniosek w niezbędnym zakresie. Zgodnie z art.684 kpc Sąd w sprawach o dział spadku zobligowany jest ustalać skład i wartość majątku spadkowego. Jednocześnie obowiązkiem Sądu jest dbanie aby postępowanie sądowe toczyło się w sposób prawidłowy. Wnioskodawczynie wniosła o podział majątku i dział spadku po swoich rodzicach obejmujący konkretnie wskazaną nieruchomość . We wniosku opisano wyczerpująco kwestię następstwa prawnego po nich . A zatem właściwe określenie żądań i prawidłowe sformułowanie wniosku pozostawało kwestią pierwotną względem składu i wartości majątku podlegającego podziałowi.

Nie można zgodzić się z zarzutem apelacji o naruszeniu prawa materialnego w postaci art.1037 kc. w sytuacji gdy wnioskodawczynie nie posiadała legitymacji do zgłoszenia wniosku o dział spadku po spadkodawcach występujących w sprawie uczestników postępowania. , więc po osobach po których sama nie dziedziczy .

Przepis ten stanowi , że dział spadku może nastąpić bądź na mocy umowy między wszystkimi spadkobiercami bądź na mocy orzeczenia sądu na żądanie któregośkolwiek ze spadkobierców. Wskazuje , że legitymacja czynna do wystąpienia z wnioskiem o przeprowadzenie działu przysługuje każdemu spadkobiercy (art.506 kpc w zw.z art. 1037 kc § 1kc). Ocena interesu prawnego wnioskodawcy do żądania wszczęcia postępowania jest równoznaczna z oceną jego legitymacji procesowej . W postanowieniu z dnia 8 stycznia 1999 roku I CKN 799/97 Sąd Najwyższy stwierdził , że w sprawach o zniesienie współwłasności , a także w sprawach o dział spadku legitymowanymi do złożenia wniosku są bądź współwłaściciele bądź spadkobiercy. Zarówno w jednym jak i drugim przypadku nie oznacza to wyłączenia legitymacji do wszczęcia postępowania przez osoby , które wykażą , że wynik sprawy dotyka sfery ich praw. W okolicznościach niniejszej sprawy należy opowiedzieć się jednoznacznie , że wnioskodawczynie pomimo iż nie jest spadkobiercą R. N. , A. N. (4) i C. N. to jest uprawniona do złożenia wniosku o co najmniej częściowy dział spadku po nich . Wnioskodawczynie nie wystąpiła przeciw z wnioskiem o dział spadku po tych osobach lecz po rodzicach po których spadek odziedziczyli również jej bracia , a po bracie A. m.in. jego żona C.. Sąd nie zajmowałaby się w tej sprawie majątkiem spadkowym R. , A. i C. N. poza wyłącznie udziałami wynikającymi z następstwa po J. i A. N. (2). I właśnie z tego wynika jej legitymacja do wniesienia sprawy również po nich gdyż tylko kompleksowe , a nie w oderwaniu od siebie rozpoznawanie w jednej sprawie tych wniosków pozwoli na prawidłowe procedowanie.

Chybione jest również twierdzenie apelującej, że sąd I instancji odstąpił od pouczenia uczestników postępowania działających bez pełnomocnika o konieczności rozszerzenia wniosku.

Zasadą jest, że inicjatorem postępowania w postępowaniu nieprocesowym jest wnioskodawca poza wyjątkami ustawowymi kiedy postępowanie jest wszczynane z urzędu (art.506 kpc). W związku z tym uzupełnianie stwierdzonych braków wniosku bądź usuwanie przeszkód wynikłych w toku postępowania uniemożliwiających prowadzenie postępowania spoczywa na wnioskodawcy, Sąd nie może wydawać w tym celu zarządzeń w stosunku do uczestników postępowania których niewykonanie wiązałoby się np. z oddaleniem wniosku czy też zawieszeniem postępowania. Stąd też nie można było stosować pouczeń związanych z koniecznością rozszerzania wniosku w stosunku do uczestników postępowania.

Należy jeszcze raz podkreślić, że co do zasady Sąd nie może zastępować aktywności zainteresowanych to wyjątkowych sytuacjach może ją pobudzać zwracając uwagę na nieprawidłową formułę wniosku. W tym celu powinien określać termin do uzupełnienia wniosku w niezbędnym zakresie pod rygorem oddalenia wniosku. Mimo, że w doktrynie jest prezentowane stanowisko, że w razie stwierdzenia, że w skład spadku wchodzi udział zmarłego w majątku wspólnym Sąd powinien określać termin do złożenia wniosku o podział majątku pod rygorem zawieszenia postępowania (art.177§1pkt.6 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc komentarz T.Ereciński, J.Gudowski do kpc do art.567 kpc LexisNexis W-wa 2009) to Sąd Okręgowy w składzie orzekającym go nie podziela. Nie ma ono bowiem szerszej podbudowy, a analiza orzeczeń powołanych w komentarzu (uchwały Sądu Najwyższego z 2 marca 1972r. III CZP 100/71 i uchwały Sądu Najwyższego z 12 czerwca 1986 roku III CZP 26/86 nie potwierdza zasadności stosowania tego rygору, W uzasadnieniu uchwały z dnia 12 czerwca 1986 roku Sąd Najwyższy stwierdził, że do obowiązku Sądu należy udzielenie uczestnikom występującym bez adwokata odpowiednich wskazówek, a w miarę potrzeby powinien Sąd udzielić odpowiedniego terminu do stosownego uzupełnienia wniosku nie wskazując rygору w przypadku nieuzupełnienia.

Wydaje się, że właśnie brak prawidłowego sformułowania wniosku (również bez reakcji na wezwanie do uzupełnienia) powinien skutkować jego oddaleniem, a nie zawieszeniem postępowania wobec niemożności nadania sprawie dalszego biegu. Składając wniosek do Sądu wnioskodawczyni nie była reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika. Dopiero w trakcie postępowania został jej ustanowiony adwokat z urzędu.

Inaczej jednak wygląda sytuacja w przypadku stwierdzenia konieczności uzupełnienia wniosku gdy zainteresowany występuje samodzielnie, a inaczej gdy zainteresowanego reprezentuje profesjonalny pełnomocnik jak ma to miejsce w niniejszej sprawie.

Wtedy zdaniem Sądu Okręgowego zbędne jest sygnalizowanie pełnomocnikowi konieczności prawidłowego sformułowania wniosku (jego rozszerzenia). I rację miał Sąd I instancji, że nie widział potrzeby pouczenia profesjonalnego pełnomocnika, który powinien sam wykazywać dbałość o formalną stronę postępowania. Pełnomocnik wnioskodawczyni składając pismo procesowe w dniu 24 września 2012 r. (k.450) powinien był prawidłowo sprecyzować wniosek i dokonać niezbędnego jego rozszerzenia czego nie uczynił. Nie zrobił tego również na rozprawie po zamknięciu, której wniosek został oddalony.

Konsekwencją nie rozszerzenia wniosku o częściowe działy spadku po R. N., A. N. (4) i C. N. jak słusznie orzekł Sąd I instancji było oddalenie wniosku.

Natomiast zgodzić się należy z apelacją, że nie było konieczności rozszerzania wniosku o podział majątku wspólnego A. i C. N., a przynajmniej na tym etapie. Brak tego wniosku nie mógłby stanowić przeszkody w rozpoznawaniu niniejszej sprawy. Samo zgłoszenie iż A. i C. N. mieliby poczynić nakład na nieruchomości należącej do J. i A. N. (2) jeszcze niczego nie przesądzało gdyż kwestia ta wymagałaby przeprowadzenia postępowania dowodowego i Sąd dopiero po jego zakończeniu podjął by decyzję w tym przedmiocie.

Kwestia ta nie miała jednak znaczenia w sytuacji gdy nie został rozszerzony wniosek o niezbędne częściowe działy spadku.

Jednak apelacja okazała się zasadna w zakresie wysokości przyznanego wynagrodzenia pełnomocnikowi wnioskodawczyni z tytułu pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Faktycznie ustalona wysokość wynagrodzenia nie zawierała podwyższenia o podatek VAT co stanowiło naruszenie §2 ust.3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Dlatego też należało na mocy art.386§ 1 kpc zmienić zaskarżone postanowienie w tym zakresie ustalając ostateczną wysokość wynagrodzenia pełnomocnika wnioskodawczyni w wysokości 5.904 złotych.

Ponadto przyznano adwokatowi A. R. ustanowionemu z urzędu kwotę 2.214 złotych tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawczyni z urzędu w postępowaniu odwoławczym.

O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono na mocy art.520§1kpc.